

PRZYSĄDZIĆ (56) *vb pf*

W inf -sądz- (7) *Mącz* (2), *RejZwierc*, *KochSz*, *SarnStat* (2), *SkarKazSej*, -sędz- (5) *OpecŻyw*, *KrowObr* (3), *NiemObr*; *w pozostałych formach* -sądz-.

inf przysądzić, przysędzić (12). ◇ *fut 1 sg* przysądzę (2). ◇ [2 *sg* przysądzisz.] ◇ 3 *sg* przysądzi (2). ◇ 2 *pl* przysądziacie (1). ◇ 3 *pl* przysądzą (1). ◇ *praet 3 sg m* przysądził (19). *f* przysądziła (1). ◇ 1 *pl m pers* [przysądzieli(s)my], -smy przysądzieli (1). ◇ 3 *pl m pers* przysądzieli (2), [przysądzi(e)li]. ◇ *plusq 3 sg m* był przysądził (1). ◇ [imp 2 *sg* przysądz.] ◇ *con 3 sg m* by przysądził (6). ◇ 3 *pl m pers* by przysądzieli (3). ◇ [con *praet 3 pl m pers* by byli przysądzieli.] ◇ *impers praet* przysądzono (2); -ono (1), -(o)no (1). ◇ *con* by przysądz(o)no (2). ◇ *part praet act* przysądziwszy (1).

Sł stp: przysędzić, *Cn notuje*, *Linde XVI* (jeden z niżej notowanych przykładów) i *XVIII w.*

1. *Autorytatywnie podjąć rozstrzygającą decyzję, wydać wyrok; adjudicare PolAnt, Modrz, Vulg, Cn* (31) :

Zwroty: »akcją [komu] przysądzić« = osądzić na czyjąś korzyść (1): Dla thego rofkázuie obrác moźne y mądre/ áby prze niedoftátek fwoy z boiáźni y z niepotężności będąc vwiedzeni/ Akciy przeciwko práwu y fłuzności tym kthorzy wiele w Rzeczypospolitey mogą nie przyfądzieli. *Phil L2*.

»[komu] prawo przysądzić« = wydać sprawiedliwy wyrok (1): ná fędźiego należy/ áby fądził [...] wedle fámych tylko dowodow/ niemáiąc baczenia ná ołoby [...]. Bo siedzi nie dla tego/ áby żądzam czyiem był posłufzen/ ále áby káždemu iego práwo przyfądził [ut reddat unicuique ius suum]. *ModrzBaz 94v*.

a. *Skazać, uznać winnym i wyznaczyć karę* (8) :

Ze zdaniem dopełnieniowym [zawsze: aby] (4): Tam Piłát przyfądził aby się ich żądanie s ftało *MurzNT Luc 23/24; Leop Luc 23/24; LatHar 724; WujNT Luc 23/24* [zawsze przekład tego samego tekstu].

Zwroty: »[komu] śmierć przysądzić« (1): Thám potym Piłat ku fądu fię ná ftołcu poładził/ áby go [Jezusa] niewinnie ofądził/ bo mu tám śmierć niewinnie tedyż przyfądził. *ArtKanc D17v*.

»[kogo] przysędzić ku śmierci« (1): Zydwowie wteⁿ czas ku Herodowi przyfąpiwłfy/ z ządrołci wielkié/ na Iezufa milégo vftawicznie fkarżyli/ mowiątz [...]. Ale i jż nie cirpi czas powiedatz o iego złołci/ przeto milołciwy krolu Herodzie raczy go nám przyfędzitz ty^m rychley ku fmierci *OpecŻyw 121v*.

Przen (1) :

cum A cum inf (1): iedno [czart] vftawicznie biega iáko Lew ryczący kogoby poźrzcé mogł/ á ftráiąc fię w czymby fię kto obłędzić mogł/ áby go omierził Pánu Bogu fwoiemu/ izby go odlądził mieyfcá onego/ á przyfądził go z nim połpołu byc w towarzyfctwie iego. *RejPos 329v*.

W przeciwstawieniu: »odsądzić ... przysądzić« (1): *RejPos 329v cf cum A cum inf*.

a. *Oddać w moc temu, kto wyda wyrok śmierci* (1) :

Zwrot: »przysądzić głowę [komu]« (1): Y rzekł podkomorzy Dánielowi/ boię fię ia páná mego krolá/ który poftánowił iedło wálze y picie wálze/ który gdyby wyzrzał oblicza wálze fmetnieyfe niż innych pácholát rownych wam/ tedy mię przypráwicie o gárdło v krola [condemnabit caput meum regi] (*marg*) wł: przyfądziacie głowę moię krolowi. (-) *BudBib Dan 1/10*.

b. Kazać zapłacić; mulctare PolAnt [w tym: ile (2)] (3) : A gdzie by Rękoymia dla obrżenia Sumnienia łwego przyłyęgi niechciał podiać/ thedy bywa łkazan w onym długu/ kthorego záfye od dziedzicow zmarłego będzie łzukał tyle ileby przyładzono. *GroicPorz* ł.

przysądzić na kim (1): Y wezmą łtáfzy miałta onego męża/ y każą go bić. Y przyładzą ná nim łto łrebrnikow/ y dádzą ie oycowi (oney) niewiałty łz pułcił złe imię ná dziewicę Izraelfką *BudBib Deut* 22/19.

przysądzić komu cum inf (1): Hinc lis aestimata est, Temu przyładzono náklády ładowne płácić. *Mqcz* 195c.

c. Przyznać prawo własności; cognoscere JanStat [w tym: kogo, co (8); komu (9)] (10) : Ten [*Tales*] gdi czału iedne⁸⁰, kupił w Milecie v ribituow tonią rib y wyciągnęli z ribami tablicę złotą, dla ktorey rzeczy włzczął łie roztyrk [...]. Pytan Apollo aby rozładził komuby miała przydz ta kablicza [!] złota. Tedy ten Apollo Bog łch przyładził łą themu ktolfzy był w łiełcie namądrzeyłzy, to włzłłzawłzy, Talełłowi dana łełł *BielŻyw* 2; A gdy iedná niewiałta ná to przyzwoliła/ á druga łieprzyzwoliła: mowiać/ że zchęcía częłci łwey połtapi drugiey/ gdyby tylko dziełcięciá łierołłcinano: poznał Sálomon prawie máćierzyłłki głos ná rołłcięcie łiezezwaláiaćy/ y przyładził łey żywe dziełcie. *ModrzBaz* 89v; gdy łam okázowáli poddáni náłzy/ łz któremu dobrá łego wlałne dziedzicłne/ *nullo iure* były wzięte: pilnołmy tego z Rádámi náłzemi przy Połłech Ziemiłkich przełłuchywáli: y ku łpráwiedliwołci łie przychyláiać/ onéłmy łm przyładzili. *SarnStat* 96, 1262.

Ze zdaniem dopelnieniowym [w tym z zapowiednikiem: to (1); zaimek względy] (3): W łpráwiedliwołci ktoby łiechciał błádzicł/ Co czyie wlałne łowinię przyładzicł. *RejZwierc* 212, 224v; *SarnStat* 214.

Zwroty: »przysądzić ku otrzymaniu« (1): A łełłby kupcá ná fant łie było/ łuz Sędzia po onych łfelci łiedzielách wierzytelowi fant ku łtrzymániu przyładzi ná poczet dołyc łczynienia. *GroicPorz* dd2.

»wedle prawa przysądzić« (1): Item aby łtharofłhowye łobvdwv łtronv łpráwiedlywołcz łzynly łvdzyom kthorzy by łię nyem łczłekaly, łyeodwłoczną, łyebiorancz łycz łanych, ł rzeczy łthych, kthoreby łem łedlye prawa y łpráwiedlywołczy łprzysandzily *LibLeg* 6/156.

»spráwiedlywie, wedle łpráwiedlywołci przysądzić« (1:1): *LibLeg* 6/156; tedy w łey łierze łędzia Duchowny przyładzicł to ma Aktorowi/ co fundácia opięwa/ álbo łoby Pan łpráwiedlywie łmu przyładzicł [*spiritualis iudex adiudicando Actori hoc, quod in literis fundationis habet, vel ab eo iuste possideri dominus cognosceret JanStat* 236]/ álbo łoby łráwem łokazał *SarnStat* 214.

d. Oddać pod panowanie [kogo, co komu] (3) : Gdy łulgáry łkościolowi Rzymłkiemu ná Zborze łftátnim Cárorockim/ łáko łemu łrorj [!] łe łnaprzod wiáry S. náuczyl przyładzono [...] znouw łołłal łkościol Rzymłki do łulgáryey łwięte łługi łoże *SkarJedn* 228, 221; Teraz záłię łroátią/ Dálmátią/ łęgierłką łiemię/ kto łurłóm przyładzicł/ łeno Cęsarzá Kárlá Wielkięgo/ z łráncułłkim łrólem łránciłłzkiem łórd łráterłki? *OrzJan* 28.

e. Uznać czyjeś pierwszeństwo i wyróżnić odpowiednim trofeum [kogo, co komu] (5) : łchodzilá kádzá z łofobná [*bogini*] do łiego [*Parysa*]/ áby łey przyładzicł łábłko złote *BielKron* 21v, 21v; *Reservare palmam alicui, Chwałę łwicięłtwá łomu łpráwiedzicł. Mqcz* [274]a; ło łiechciał ná łię łbráć rozładku

tego/ Ktoby godnieyfy z nich był dziewki iego. Lecż teraz niechay fortuna pokaże/ Komu przyładzić krolewnę dziś każe. *KochSz* A4.

Zwrot: »przysądzić przodek« (1): Snadż *AE*chines by łyfzał wymowę nálezego [*kasztelana Stanisława Drojewskiego*]/ Przyzwał Philokratefá do liebie mądrego/ Zárazby przyładzili w tym przodek nálezemu/ Bo y łam Demofstenes nie rádziłby iemu. *PaprPan* M.

2. *Dać, nadać, udzielić; iubere Mqcz* [w tym: kogo, co komu (15), czemu (1), czemu (żywotne) (11)] (18) : A gdy łie z łowu wrocili: Zwierzyny wiele nábyli: Tám więc lew ołłowi mowił/ Aby obłow dobrze dzielił. [...] Liłzká w dziale mędrfza była/ Włzyłtko łwowi przyładziłá. *BierEz* K4; Thákże potym Fokás Cefarz przyładził zwierzchność y Papięstwo/ y pánowanie nád włzyłthkiemi kościołmi krześciánłkiemi Rzymłkiemu Bifkupowi. *KrowObr* 29v, Rr3v; A czemuż Ian Džiádułki Bifkup Przemyłki/ oto thu tego Gofpodarzá nálezego/ nietylko był zákláł prze poięćie Zony/ ále y z źiemie był go wygnáł/ á imienie iego był Krolowi przyładził. *OrzRozm* H4v; Po zwoiowaniu á łpaleniu Troiey/ wezwał Agámenon włzyłtkich kfiążát Greckich do kościołá Minerwy/ tám łup rozdawał łwoim. Napirwey Helenę wrocil Menelaufowi/ Káfándrę krolewnę [...] włzyłcy przyładzili Agámenonowi krolowi zá pracą y záługi iego wielkie. *BielKron* 60; Po śmierći Leftkowej poczał być rołterk około opieki Bolełławá łyná Leftkowego miedzy Henrykiem Brodátym á Konrądem Mázowieckim kfiążęćiem kthorzy zebrałszy łie z obu łtron z niemáłemi wołfki/ potkáli łie nád Prądnikiem v Skáły/ [...] áż potym S. Edwigá iecháłá łámá á poiędnáłá ie/ przyładziłwzy opiekę Konrądowi iáko bliłzfłsemu po bráćie rodzonym *BielKron* 358v; *Mqcz* [176]a; *RejAp* 77, 109v; *RejZwierc* 84; GDy Krole z miáłtá byli Rzymiáne wygnáli/ Kolátinułá łprawcá napirwłzym obráli/ Widząc w nim wielką godność y ták zacne łprawy/ Gdzye ie rządził rołtropnie ták iáko Pan práwy/ Ręćzęć żeby nález Ierzy w tey mierze nie zblądził/ Zárazby mu krolełstwo tám Senat przyładził/ Gdyby go obaczyli *PaprPan* Q3; Napirwey łofy [...] Rzućić o przodek obiémá łie zdáło. Dwie pyęści Borzuy zámknione pokazał/ Iednę z nich obráć Fiedurowi kazał. On wziął zá práwą/ w obierániu zblądził/ Piefzkowi przodek białemu [tj. *pierwszy ruch białym*] przyładził. *KochSz* A4v; Stanisławowi Sobockiemu Łozniczemu swemu, Przysądził Krol comedorostwo Poznanskie oktoře ieszcze za Krola Stefana Prawował się z Czarnkoskim *ActReg* 157; [Dobra także ruchome tak pieniądze, klejnoty, miedź, cynę i inny sprzęt domowy na 5 części są rozdzielili, okrom [...] pacierzy srebrnych i 2 pasów srebrnych, które są własne matki Mikołajowej i jemu je samemu przysądzieli. *InwMieszcz* 1587 nr 279].

Zwrot: »sobie przysądzić« = *przywłaszczyc* (1): Był ten Tyrránłki zwjczay w Konłtántynopolu: gdy Cefarz z czyiey winnice iágody łkułł/ tym łamym iá łobie przyładził: á Pánu iey odmianę iáką dał/ ábo trochę co pieniędzmi odpráwił. *SkarŻyw* 88.

Przen (1) : Powłtańże Pánie w popędliwołći twej/ podnieś łię przeciw zágniewániu nieprzyaciól moich/ á ocuć łię według łądu kthorys mnie połtánowił (*marg*) To mowi o krolełtwie żydowłkim ktore mu Pan przyładził. (–). *BibRadz Ps* 6/7.

a. *O łaskach bożych* (1) :

W przeciwstawieniu: »odjąć ... przysądzić« (1): maźli iáki dar Boży/ rozumiey że brát twoy więcey ma/ [...] á iż go tobie może odiać Pan Bog/ y iemu ábo godnieyźzemu y pożytecznieyźzemu przyśądzić. *SkarKaz* 83b.

b. Nadać tytuł (1) : A wźdy nie náyduiem áby fię zwał Piotr święty vniuerfalis Apořtolus/ chociaź był Kxiążę Apořtołow [...]. Acź wielkiemu Leonowi przodkowi nářzemu y iego potomkom/ S. Zbor Chálcedońki ten tytuł przyśądził. *SkarJedn* 246.

c. Oddać pod dowództwo (1) : Polakow Lukařz z Gorki z Ořtrorogiem rządził/ Szárleiwowi z Ritwiáńkim Krol dwor fwoy przyśądził *StryjKron* 622.

3. [Przydzielić, wyznaczyć do pomocy [kogo do kogo za kogo]: pomnijcie na to, iżeśmy ludźmi wolnemi będąc, dobrowolnie poddaliśmy się królowi wolnie od nas obranemu nie samemu, ale przysądziłyśmy do niego was, senatorów za towarzysze panowania jego królewskiego *Diar 1566* 62.]

4. Przypisać cechę [w tym: co komu, czemu (7)] (7) : Vrina gdy ma być ořtawiona/ ma być wřzythka razem ořtawiona nicz iey niewlewaiącz. Czo rady białe głowy řromieźliwe czynią, trzecią część zořtawi vriny/ á dwie z vrinała wyleie: aby iey nieprzyśądżono opilltwa. *FalZioł V* [1]v; *KrowObr* 193v; Pátrząc teź ná ořbę mniemam iż nie błądzę/ Ze mu męřtuo z rozumem pořpołu przyśądżę. *PaprPan* P2, K; Y możeź kto z ludzi teřtámentowi Bożemu przygánić/ y iáki niedořtátek przyśądzić? *NiemObr* 73.

[**przysądzić kogo do kogo**: Druga ięřcze przyczyná do tego/ áby przez opowiedzenie iego oczyřcienia/ piéřwéy niźby go byli Káplani nie przyśądźili do zdrowych/ nie była iáka nieuczciwořć ZAkonu *BiałPos* 220 (*Linde*).]

Ze zdaniem dopełnieniowym (2): Nam niemogá tego przyśądzić/ ábyřmy mieli.ákie [!] inřze Iezufy. *KrowObr* 193v marg [*idem*] Ss4v.

Synonimy: 3. przysadzić; 4. poczytać, przyczyřć, przyczytać, przypisać, przywłaszczyć.

Formacje współrdzenne cf SĄDZIĆ.

Cf PRZYSĄDZENIE, PRZYSĄDZONY